

عنوان

نقش مادران در پیشگیری از بزهکاری نوجوانان در منظر آیات و روایات

معصومه قلیچ لی^۱

چکیده

نوجوانان سرمایه اصلی هر کشور محسوب می شوند که در پویایی و تداوم حیات نظام اجتماعی و رشد و توسعه همه جانبه آن در آینده، نقش به سزایی خواهند داشت. یکی از مهمترین معضلات دنیای کنونی که مرتبط با این قشر از جامعه بوده؛ خانواده و جامعه را تحت تأثیر قرار داده و به عنوان پدیده-ای چند علتی، هرشاخه از رشته‌های علم به جنبه‌ای از آن پرداخته و توانسته تفاسیر متفاوتی از آن ارائه نماید؛ «بزهکاری» است. معضلی که می تواند به عنوان مانعی جدی در مسیر شکوفایی استعدادهای فردی و توسعه و ترقی یک کشور یا شهر قلمداد شود به این صورت که کودک یا نوجوان در خانواده متزلزل؛ دچار آسیب‌های روحی و روانی می‌گردد و به سوی بزه‌های مختلفی چون: اعتیاد، شرب خمر و ... روی می آورد و در این مسیر عدم درک فرزند و عدم توجه به او می تواند زمینه ساز بزهکاری او شود. پیشگیری از بزهکاری این قشر راهبردی است برای جلوگیری از انحطاط و سقوط زندگی این قشر و راه چاره ای است برای ممانعت از مزمن شدن بزهکاری و در نتیجه راهکاری اساسی برای پیشگیری از حیات مجرمانه در بزرگسالی. مقاله حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی، از روش اسنادی و با استفاده از مدارک کتابخانه ای با هدف «بررسی نقش مادران در پیشگیری از بزهکاری نوجوانان در منظر آیات و روایات» درصدد است به این سؤال پاسخ دهد که: از دیدگاه آیات و روایات؛ مادران چه نقشی در پیشگیری از بزهکاری نوجوانان دارند؟ نتایج نشان می دهد: براساس آیات و روایات؛ خانواده مهمترین نهادی است که ابنای بشر پس از تولد، در آن حضور یافته، رشد و نمو نموده و از آن تأثیر می پذیرند و مادر در این کانون مقدس به عنوان مهمترین رکن خانواده؛ اولین‌الگو و اولین معلم تربیتی برای فرزندان؛ موظف است با فراهم آوردن محیطی مناسب برای تربیت فرزندان در دوران بارداری، شیردهی، رشد و نمو و... آنان را برای حضور در اجتماع و آینده مهیا سازند و شیوه صحیح زندگی و راه درست را به آنان آموزش دهند چرا که کودکان و نوجوانان بیشترین ساعات زندگی را در کنار مادر

^۱ سطح ۲؛ مدرسه علمیه الزهراء (س) آزادشهر

سپری می‌کنند به همین جهت چگونگی مواجهه با مشکلات و راه و روش زندگی را از مادر خود می‌آموزند.

کلید واژه ها

بزهکاری، نوجوانان، مادر، آیات، روایات

مقدمه

از جمله مشکلات اجتماعی که از دیرباز چشم تیزبین و ذهن روشن بشریت از آن به دور نبوده؛ «بزهکاری» و شیوه-های پیشگیری از آن است. بشر از آغاز خلقت جهت برقراری امنیت و نظم در اجتماع و محیطی که در آن زندگی می‌کرده؛ همواره درتلاش بوده با تمسک به طرق گوناگون از بروز هرگونه اقدامی که نظم جامعه را به خطر می‌انداخته؛ جلوگیری کند. این قاعده در جوامع اولیه صرفاً با تمسک به نظام کیفری و اعمال مجازات خشن و سخت نسبت به مجرمان بود که با بازتاب فراوانی مواجه گردید. آنان می‌خواستند با اعمال این قاعده، مجرمان را به شدت مجازات نمایند تا از وقوع این معضل پیشگیری کنند اما برخلاف آنچه تصور می‌شد، هرگز از میزان بزهکاری کاسته نشد لذا از آنجا که دین موظف است انسان را از گمراهی برهاند و به راه راست هدایت کند، راهبران دینی به لحاظ مسئولیتی که خداوند متعال برعهده آنان قرار داده، تلاش نمودند به این امر مهم نائل گردند؛ به همین جهت پیشگیری از کجروی و رفتارهای مجرمانه در فهرست وظایف ائمه اطهار(ع) و پیشوایان دینی قرار گرفت تا با الهام از آیات الهی، روایات ائمه اطهار(ع) و اندیشه‌های اندیشمندان و مصلحان، دولتها با لحاظکردن تدابیر اخلاقی، فرهنگی اجتماعی و... از تدابیر غیر کیفری برای پیشگیری و کاهش بزهکاری‌ها و جلوگیری از تکرار بزه بهره‌برند که خوشبختانه نتایج حاصله نیز این موضوع را تأیید کرد و اندیشمندان را به این واداشت که پند و اندرز و فرهنگ‌سازی جهت پیشگیری از بزهکاری بهترین شیوه است تا اجرای مجازات سنگین، چراکه همگان معتقد بودند پیشگیری، همیشه از وقوع جرائم و کجرویها در نظام اجتماعی دین

مقدس اسلام بر اصلاح مجرم بوده و به این دلیل دارای اصل عقلایی است و اگر اقدامات لازم برای پیشگیری انجام نشود این وضعیت سبب افزایش جرائم و انحرافات در جامعه می شود طوری که در آینده ای نه چندان دور مانعی برای جلوگیری از گسترش آن نتوان یافت.^۱

بررسی پژوهش‌ها طی دو سه قرن گذشته نیز حاکی از آن است که تعداد زیادی از متخصصان علوم انسانی همواره وقت خود را صرف این مهم کرده اند که شاید کشف علل بزهکاری و از میان برداشتن علل موثر در پیدایش آن رهگشایی باشد جهت رفع این آفت اجتماعی؛ اما آنچه پیداست افزایش میزان بزهکاری در ابعاد گوناگون بین نوجوانان از نیم قرن پیش و پس از جنگ‌های بین‌الملل اول و دوم است. «بزهکاری نوجوانان» که از انواع ناسازگاری زیستی، روانی و اجتماعی به شمار می رود و به معنای سلوک رفتاری است که خود شخص را ارضاء نماید اما موردپسند جامعه نباشد. صرف نظر از قوانین تدوین شده برای این پدیده، بزهکار؛ دیگر، به عنوان یک فرد ضد اجتماعی که برای مصالح اجتماع باید مجازات شود شناخته نمی شود، بلکه جوانی است مبتلا به اختلال در رشد شخصیت که بزه وی نیز با توجه به الگوی خصیتی، تأثیرات خانواده و رفتار و موازین آنها و شرایطی که جرم اتفاق افتاده ارزشیابی می شود.^۲

از نظر دین اسلام، دینی که جهانشمول است و از سوی پروردگار متعال که خود، آن را کلیدی برای سعادت انسان معرفی نموده؛ «خانواده» در کنار حکومت و ابزار مجازات نقش بسزایی در مواجهه با جرایم و پیشگیری از آنها دارد زیرا فرایند اجتماعی شدن نوجوان ابتدا از این نهاد مقدس آغاز می شود. تصویری که فرد از خود، جهان و افراد پیرامون خود دارد، ماحصل بازتاب احساسی است که اعضای خانواده نسبت به او دارند و این نوجوان به طور مستقیم تحت تأثیر نظر و باورهای خانواده‌های خود هستند. ارزش-

^۱ نعمت زاده، پیشگیری از وقوع جرم؛ نیاز ضروری نظام و جامعه، ص ۱۷

^۲ رخشنده ابرقوئی، بزهکاری نوجوانان و ریشه های آن، ص ۴۳

هایی که شخص می‌پذیرد و مسئولیت‌های مختلفی که از او انتظار می‌رود، در ابتدای امر، در درون خانواده و روابط خانوادگی آموخته می‌شود.

مطلب فوق نشان داد خانواده مهمترین نقش را هم به عنوان حامی و هم به عنوان محافظ جهت پیشگیری از جرایم و انحرافات فرزندان خود برعهده دارد اما نکته مهم آنکه از میان اعضای خانواده؛ «مادر» به عنوان مهمترین رکن خانواده؛ اولین الگو و معلم تربیتی برای فرزندان است و فرزندان که بیشتر اوقات خود را با مادر می‌گذرانند و از او الگو می‌گیرند آینده سازان کشور خود به شمار می‌آیند. پس، مادران باید با تربیت صحیح، آنان را برای حضور در اجتماع و آینده آماده سازند و شیوه صحیح زندگی و راه درست را به آنان بیاموزند. ناگفته نماند برای داشتن فرزندی صالح، وجود مادری صالح، لازم و ضروری است. به یقین مادر صالح در تربیت فرزند صالح موفق تر خواهد بود تا مادری که در امر تربیت فرزند خود خیانت می‌کند زیرا مادری که در حق فرزند خود خیانت را روا می‌دارد اولین کسی است که قبح وفاداری را در زندگی می‌شکند و با رفتارهایی چون: عدم درک فرزند و عدم توجه به او زمینه بزهکاری فرزند خود را فراهم می‌نماید.

مادران می‌توانند به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با استفاده از مؤلفه‌هایی چون: فراهم نمودن محیطی مستحکم، پایدار و سازنده، ارائه مراقبت و علاقه به فرزندان، ایجاد ارتباطی نزدیک و پایدار، توجه به نیازهای اجتماعی و روحی - روانی فرزندان، تعلیم شایستگی‌ها و اخلاقیات قوی، تعلیم مهارت‌های انضباطی و تشویق به حل مسائل به طور سازنده؛ نیازهای احساسی و روانی آنها را تأمین نمایند و علاوه بر جلوگیری از ایجاد افرادی با روحیات نامناسب در جامعه و کاهش بزهکاری فرزندان خود؛ به

^۱ کوئن، مبانی جامعه‌شناسی، ص ۱۱۰

^۲ علی پورکسانق، بررسی نقش خانواده به عنوان مانع بزهکاری در پیشگیری از جرم‌گرایی اطفال و نوجوانان شهرستان اهر: ۵۲

تشکیل جامعه‌ای سالم با نسلی خلاق و قدرتمند کمک نمایند که این‌مطلب نشان از جایگاه مهم و تأثیرگذار مادران در پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان دارد^۱.

اگرچه تحقیقات زیادی در ارتباط با بزهکاری وجود دارد اما در غالب این تحقیقات برخی از ابعاد موضوع یا مورد تحلیل قرار نگرفته و یا به درستی تبیین نشده است. به ویژه که ظاهراً تاکنون پژوهشی مستقل که به نقش مادران در پیشگیری از بزهکاری نوجوانان براساس آیات و روایات پرداخته باشد؛ یافت نگردید و منابعی که مستقیماً به این موضوع پرداخته شده باشد و یا بخش اعظم تمرکز خود را بر این بحث متمرکز کرده باشد؛ کمتر به چشم می‌خورد اما می‌توان به منابعی که به گونه‌ای با موضوع پژوهش حاضر مرتبط باشد اشاره کرد. به عنوان نمونه: «بزهکاری نوجوانان و عوامل مؤثر در آن» اثر مدرسنیا و همکاران (۱۴۰۳)؛ «بزهکاری کودکان و نوجوانان» تألیف شهلا معظمی (۱۴۰۱)؛ «بزهکاری نوجوانان و ریشه‌های آن» اثر رخشنده ابرقوئی (۱۳۹۹)؛ «تأثیر عملکرد خانواده در بروز بزهکاری نوجوانان» کانون اصلاح و تربیت شهر تهران» اثر احمدی و همکاران (۱۳۹۹)؛ «بررسی نقش خانواده در بزهکاری فرزندان؛ مطالعه موردی نوجوانان پسر نوجوانان» اثر فاطمی و همکاران (۱۳۹۵)؛ «نقش خانواده در پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان با تأکید برآموزه‌های اسلامی» اثر توکلی (۱۳۹۴)؛ «نوجوانان بزهکار» اثر نظری (۱۳۸۹)؛ «عوامل مؤثر در بزهکاری کودکان و نوجوانان بزهکار» کانون اصلاح و تربیت تهران در سال ۱۳۹۰ اثر اصلاح‌عربانی؛ «نقش خانواده به عنوان عامل و مانع بزهکاری نوجوانان» اثر چلبی و روزبهانی (۱۳۸۰).

اهمیت پیشگیری و درمان بزهکاری نوجوانان از دلایل بسیاری برخوردار است که بدیهی‌ترین آن‌ها عبارتند از اینکه: بزهکاری این گروه سنی را در معرض مخاطراتی

^۱ نعمت زاده، پیشگیری از وقوع جرم؛ نیاز ضروری نظام و جامعه، ص ۲۰

اوست. نوجوانان بزهکار معمولاً دچار ضعف تربیتی هستند. آنان زمان تولد درکی از خوبی و بدی ندارند و این وظیفه مادر است که باید و نبایدهای زندگی را به او بیاموزد. کودکان بزهکار معمولاً یا تک والدینی هستند یا فرزند طلاق با خلائای عاطفی بسیار یا فرزندانیکه دارای مادرانی بزهکار یا بی‌توجه به تربیت فرزند بوده‌اند. این گونه موارد از نمونه های نکات تربیتی هستند که موجب می شود مادر با رعایت این نکات زمینه بزهکاری را در فرزند خود کاهش دهد.

نتیجه گیری

دین اسلام، دینی است منطبق بر قوانین و مقررات، ارزش ها، عقاید و باورها و از جانب خداوند متعال کلیدی برای سعادت بشریت. در این دین مبین دریافت فرامین الهی و اجرای آنها طریقی جهت نیل به آرامش، امنیت و سعادت دنیوی و اخروی است. خداوند از طریق برهان درون و بیرون، وجدان و پیامبر اکرم (ص) احکام خویش را که رسالت بشر است ارسال و سرمایه ای چون اولاد را جهت آزمایش معرفی کرده است و والدین و مخصوصاً مادر را موظف گردانیده تا با تعلیم و تربیت صحیح فرزند خود به رسالت خویش عمل نموده، پاسخگوی پروردگار خویش گردند. پژوهش حاضر با هدف بررسی «نقش مادران در پیشگیری از بزهکاری نوجوانان در منظر آیات و روایات»، از نوع توصیفی - تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای به این نتایج دست یافت که: یکی از مهمترین مسائل اجتماعی برخواسته از

^۱ رئیسی، بررسی نقش خانواده در پیشگیری از بزهکاری نوجوانان، ص ۱۷
^۲ «وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ» سورة انفال آیه ۲۸

ناهمنوایی، پیدایش رفتار انحرافی با عنوان «بزهکاری نوجوانان» دارای سابقه‌ای طولانی است و با گذشت زمان و تحولات به وجود آمده در نوع حیات خانواده‌ها در زمانهای مختلف رنگ و بوی خاصی به خود گرفته است. نوجوانانی که قادر نیستند براساس ضعف کارکرد نهادهای جامعه‌پذیری مانند خانواده و آشفتگی فضای ساختی در نظام اجتماعی، تمایلات خود را به سوی رفتارهای هم‌نوا متمایل سازند، به سوی رفتارهای انحرافی کشیده می‌شوند و در صورت دریافت برچسب منحرف از سوی نهادهای کنترل اجتماعی به عنوان بزهکار شناخته می‌شوند. در این وضعیت خانواده و مهمترین رکن آن یعنی مادر به عنوان رکن اصلی خانواده، اولین الگو و معلم تربیتی کودک، نقش‌تعیین‌کننده‌ای درجهت‌پیشگیری این معضل دارد. حالات، صفات، اصالت خانوادگی، ایمان قلبی، تغذیه و ... از سوی او بر وجود فرزند چه از لحاظ جسمی چه از لحاظ روحی بسیار تأثیرگذار است. مادر باید با پاکدامنی‌اش، محیطی مناسب برای تربیت فرزندش؛ قبل از بارداری، زمان بارداری، شیردهی و جریان رشد و نمو، فراهم نماید. فرزند را با آموزه‌های دینی آشنا نماید، راه و رسم صحیح زندگی را به فرزندان خود بیامورد، از ایجاد هرگونه تنش در محیط خانه اجتناب بورزد، با اعضای خانواده صمیمی و مهربان باشد که اگر این گونه نباشد در آینده فرزندان خشن، عصبی و بزهکار خواهد داشت.

منابع و مآخذ

ابن ابی الحدید، عبدالحمید، شرح نهج البلاغه، قم: مؤسسه آیت الله المرعشی النجفی، ۱۴۰۴ق.
احمدی، آرمیندخت و همکاران، تأثیر عملکرد خانواده در بروز بزهکاری در نوجوانان کانون اصلاح و تربیت شهر تهران، نشریه دانش و پژوهش در روان شناسی-کاربردی، ۱۳۹۹ش، دوره ۲۱، شماره ۴، پیاپی ۸۲.
احمدی، حبیب، جامعه شناسی انحرافات، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۴ش.

اصلاح عربانی، نرگس، عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر در بزهکاری کودکان و نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت

تهران در سال ۱۳۹۰، پایان نامه ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۹۱ ش.

اکبری، ابوالقاسم، مشکلات نوجوانی و جوانی، تهران: نشر رشد، ۱۳۹۰ ش.

آل منصور، نازنین، حقوق کودک و پیشگیری از بزهکاری در خانواده، اولین همایش ملی روانشناسی جرم، شیراز، ۱۴۰۲ ش.

توکلی، رضا، نقش خانواده در پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان با تأکید بر آموزه های اسلامی، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، ۱۳۹۴ ش.

جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۸۷ ش.

جعفری، قاسم، مطالعه جامعه‌شناختی سهم عوامل ساختاری و یادگیری اجتماعی در بزهکاری نوجوانان در شهر تبریز، پایان نامه ارشد پژوهش علوم اجتماعی، تبریز: دانشگاه تبریز، ۱۳۸۹ ش.

جلایی‌پور، حمیدرضا؛ حسینی‌نثار، مجید، عوامل اجتماعی مؤثر بر بزهکاری نوجوانان در رشت، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، ویژه نامه پژوهش های اجتماعی، ۱۳۸۷ ش.

چلبی، مسعود؛ روزبهبانی، توران، نقش خانواده به عنوان عامل و مانع بزهکاری نوجوانان، پژوهشنامه علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۰ ش، شماره ۲۹.

حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، قم، آل البیت، ۱۴۱۴ ق.

حرانی، ابن شعبه، تحف العقول، بیروت: مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۰۴ ق.

دهخدا، علی اکبر، لغتنامه، ج ۴، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش.

رجبی پور، محمود، بزهکاری دانش‌آموزان و امکان پیشگیری اجتماعی رشد‌مدار (از دیدگاه کارشناسان آموزش و پرورش)، فصلنامه دانش انتظامی، ۱۳۸۸ ش، سال ۱۰، شماره ۲.

رخشنده ابرقوئی، مریم، بزهکاری نوجوانان و ریشه های آن، تهران: نشر بید، ۱۳۹۹ ش.

روپیکر، محمدرضا، پیشگیری از جرم از دیدگاه قرآن، قم: نشر بنیاد علوم و معارف اسلامی، ۱۳۹۱ ش.

رئیزی، ابوالقاسم، بررسی نقش خانواده در پیشگیری از بزهکاری نوجوانان، فصلنامه پژوهش های دانش انتظامی، ۱۳۸۴ ش، سال ۷، شماره ۱.

سلیمی، علی؛ داوری، محمد، جامعه شناسی کجروی، تهران: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۰ ش.

شریف رضی، محمدبن حسن، نهج البلاغه، مترجم: محمددشتی، قم: نشر مشهور، ۱۳۷۹ش.

عباچی، مریم، پیشگیری از بزهکاری و بزه‌دیدگی کودکان، حقوق دادگستری، ۱۳۸۳ش، شماره ۴۷.

علی پورکسانق، صفیه، بررسی نقش خانواده به عنوان مانع بزهکاری در پیشگیری از جرم گرایی اطفال و نوجوانان شهرستان اهر، سومین همایش بین‌المللی فقه و حقوق، وکالت و علوم اجتماعی، همدان، ۱۳۹۷ش.

فاطمی، داوود و همکاران، بررسی نقش خانواده در بزهکاری فرزندان، نشریه علمی پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ۱۳۹۵ش، سال ۵، شماره ۳، پیاپی ۱۴.

فلسفی، محمدتقی، گفتار فلسفی بزرگسال و جوان از نظر افکار و تمایلات، تهران: نشر معارف، ۱۳۵۲.

کلوندی، مصیب، بررسی نقش خانواده در پیشگیری از بزهکاری، پنجمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، ۱۴۰۲ش.

کوئن، بروس، مبانی جامعه‌شناسی، مترجمان: غلامعباس توسلی و رضافاضل، تهران: نشر سمت، ۱۳۸۱ش.

گسن، ریموند، جرم‌شناسی کاربردی، مترجم: مهدی کی‌نیا، تهران: چاپخانه علامه طباطبایی، ۱۳۷۰ش.

مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۱۵، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۲ش.

محمدی اصل، عباس، بزهکاری نوجوانان و نظریه‌های انحراف اجتماعی، تهران: نشر علم، ۱۳۸۴ش.

مدرس نیا، عبدالکریم و همکاران، بزهکاری نوجوانان و عوامل مؤثر در آن، نشریه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۴۰۳ش، دوره ۷، شماره ۷۱.

معظمی، شهلا، بزهکاری کودکان و نوجوانان، تهران: نشر دادگستر، ۱۴۰۱ش.

معین، محمد، فرهنگ لغت فارسی، تهران: نشر امیرکبیر، ۱۳۷۵ش.

نجفی ابرندآبادی، علی حسین، پیشگیری عادلانه از جرم در علوم جنایی، مجموعه مقالات در تجلیل از استاد دکتر محمد آشوری، تهران: نشر سمت، ۱۳۸۳ش.

نجفی توانا، علی، نابهنجاری و بزهکاری اطفال و نوجوانان، تهران: انتشارات راه و تربیت، ۱۳۸۲ش.

نظری، عباس، نوجوانان بزهکار، تهران: نشر فلق نور، ۱۳۸۹ش.

نظری، علی محمد؛ امینی منش، سجاد؛ شاهینی، علی، ساختار-
خانواده، نظارت والدین و همنشینی با همسالان بزهکار در
نوجوانان پسر بزهکار و بهنجار، فصلنامه پژوهش در سلامت
روانشناختی، ۱۳۹۱ش، سال ۶، شماره ۴.

نعمت زاده، رجبعلی، پیشگیری از وقوع جرم؛ نیاز ضروری
نظام و جامعه، مجموعه مقالات همایش علمی کاربردی
پیشگیری از وقوع جرم، بابل: دانشگاه آزاد اسلامی واحد
بابل و دادگستری بابل، ۱۳۹۲ش.

نوابی نژاد، شکوه، رفتارهای بهنجار و نابهنجار کودکان و
نوجوانان و راههای پیشگیری و درمان نابهنجاری، تهران:
انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، ۱۳۹۳ش.

نوربهار، رضا، زمینه جرم شناسی، تهران: انتشارات
دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۳ش.

یان، رابرتسون، درآمدی بر جامعه، ترجمه: حسین
بهروان، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۷۴ش.